

Naše procházka Prahou Franze Kafky začíná na Starém Městě pražském, na náměstí Franze Kafky u domu č. 27/5, kde se spisovatel roku 1883 narodil, a končí u hrobu na Novém židovském hřbitově ve Strašnicích, Praha 3, Izraelská č. 1, kde byl v roce 1924 pohřben.

Zastavení č. 1 náměstí Franze Kafky č. 27/5

Ke Kafkovu rodnému domu na náměstí Franze Kafky se dostaneme velmi pohodlně: z jedné strany od metra A, stanice Staroměstská, ulicí Kaprovou, nebo z druhé strany rovněž od metra A, stanice Můstek, ulicí Melantrichovou a dál rovně přes Staroměstské náměstí směrem do ulice Kaprovy.

Dům, v němž se Franz Kafka 3. července 1883 narodil, stál na okraji bývalého židovského ghetta. Uvádí se, že majitelé domu byli dva: pojišťovací banka Slavie a jistá Marie Klementová. Za tzv. asanace Prahy na konci 19. století byl podobně jako desítky okolních domů zbořen. Ale na rozdíl od jiných domů, na jejichž místě vyrostly moderní činžáky, byla na jeho místě postavena jakási kopie staré stavby, zřejmě pro její historickou hodnotu. Ze staré budovy – byla to prelatura, sídlo preláta tamějšího kláštera, a vytvářela s kostelem a s klášterem sv. Mikuláše architektonický celek – byl do nové začleněn krásný barokní portál s balkonem a na fasádě napodobeny dřívější ornamenty. Přitom byl poněkud posunut půdorys stavby, takže se víc odhalil bok kostela sv. Mikuláše, významné a vícekrát přestavované svatyně staré Prahy. Než byl vystavěn Týnský chrám, byl kostel sv. Mikuláše ústředním, farním kostelem středověké Prahy. V kafkovské literatuře bývá dosud Kafkův rodný dům nesprávně označován názvem U Věže. Tento název však patřil rozlehlému domu, který přibližně v těchto místech stával v pozdním středověku.

Rodiče Franze Kafky byli židé a přistěhovali se do Prahy v druhé polovině 19. století, když se z trochu ospalého provinčního města začala měnit v moderní velkoměsto.

Otec Hermann pocházel z jihočeské vesnice Osek poblíž Strakonice, v níž odděleně žila menšina asi dvaceti židovských rodin. Kafka po letech otcovo vyprávění o jeho neradostném mládí ve svém deníku komentoval slovy:

Nepříjemné je poslouchat otce, když vypráví, jaké útrapy musel v mládí snášet, a ustavičně přitom dělá uštěpačné narážky, jak si dnes lidé, hlavně jeho děti, šťastně žijí. Nikdo nepopírá, že vinou nedostatečného oblečení míval po léta v zimě na nohou otevřené rány, že často hladověl, že už v deseti letech musel i v zimě a hodně brzy ráno tlačit po vsích vozík – jenomže, a tomu on nechce rozumět, tyto pravdivé skutečnosti ve srovnání s další pravdivou skutečností, že já jsem tohle všechno nezakusil, ani v nejmenším nedovolují soudit, že jsem byl šťastnější než on, že se může kvůli těm ranám na nohou naparovat, od prvopočátku mít za to a tvrdit, že nedovedu ocenit jeho tehdejší útrapy a že mu koneckonců právě proto, že jsem tolik netrpěl, musím být neskonale vděčný. Jak rád bych naslouchal, kdyby ustavičně vyprávěl o svém mládí a o svých rodičích, ale poslouchat, jak to vše vypráví chlubitvým a hašteřivým tónem, jsou muka. Každou chvíli spráskne ruce: „Kdo o tom dnes něco ví! Co děti vědí! To nikdo nezažil! Chápe to dnes některé dítě!“

Matka Julie se do Prahy přistěhovala z města, ze středočeských Poděbrad, a pocházela ze zámožné rodiny výrobců a prodejců sukna. Nedlouho před smrtí zanechala zprávu o historii své i mužovy rodiny:

Můj drahý zesnulý muž pocházel z Oseku u Strakonice. Jeho otec byl vysoký silný muž. Byl řezníkem, nedožil se však vysokého věku. Jeho žena, moje tchyně, měla šest dětí; čtyři syny a dvě dcery. Byla to drobná a pilná žena, navzdory námaze a útrapám je dobře vychovala. Byly jediným štěstím, které v životě měla. Můj muž byl ve čtrnácti letech poslán z domu a musel se sám živit. Ve dvaceti letech šel na vojnu a dosáhl hodnosti četaře. Ve třiceti letech se se mnou oženil. S malými finančními prostředky si založil obchod, a protože jsme oba byli velice pilní, stal se váže-

Dům U Věže

ným člověkem. Měli jsme šest dětí, z nichž žijí už jen tři dcery. Náš nejstarší syn Franz byl křehké, ale zdravé dítě. Narodil se v roce 1883 a zemřel 3. 6. 1924. Po dvou letech, tedy v roce 1885, jsme měli zase chlapečka, jmenoval se Georg. Bylo to krásné silné dítě a zemřel v druhém roce života na spalničky. Pak přišlo třetí dítě, opět chlapec. Zemřel na zánět středního ucha, když mu ještě nebylo šest měsíců. Jmenoval se Heinrich. Naše tři dcery jsou šťastně vdané a všechny tři žijí v Praze.

Já jsem se narodila v lázních Poděbradech. Můj dědeček, otec mé matky (jmenoval se Porias), byl po židovsku vzdělaný muž. Byl to zbožný žid a proslulý znalec talmudu. Měl v Poděbradech dobře zavedený obchod střížním zbožím, velice však zanedbaný, jelikož dědeček se raději zabýval talmudem. Dědeček s babičkou měli na náměstí pěkný jednoposchoďový dům. Obchod byl v přízemí, nejkrásnější pokoj v 1. poschodí byl obložen samými učenými knihami. Dědeček byl velice vážený muž a zemřel ve vysokém věku... Moje matka byla jediné dítě toho... zbožného talmudisty. Zemřela v osmadvaceti letech na tyfus a kromě mne, teprve tříleté, zanechala mé tři bratry. Otec se po roce znovu oženil a z druhého manželství pocházejí dva bratři, jeden v šedesáti letech zemřel, druhý je lékařem. Protože všichni mí bratři odešli z domova, prodali rodiče

Obecná škola

dům, jakož i obchod v Poděbradech a přestěhovali se do Prahy. Moje druhá matka zemřela po 12 letech ve věku 81 let, otec dva roky nato ve věku 86 let.

Otec se narodil v Humpolci, pracoval jako soukeník a oženil se s mou matkou, která dostala věnem dům, jakož i obchod v Poděbradech. Otec měl čtyři bratry a sestru. Bratři byli bohatí, měli několik továren na výrobu sukna, nejmenovali se Löwy, nýbrž Lanner a byli pokřtěni, nejmladší otcův synovec byl majitelem pivovaru v Košičích. Byl pokřtěný a ani on se nejmenoval Löwy, nýbrž Lanner. Zemřel v šestapadesátém roce života. Já jsem měla pět bratrů. Nejstarší byl po mnoho let ředitelem dvou železnic v Madridu. Byl jako úředník ve veliké účtě, dostal mnoho vyznamenání a všichni, kdo ho znali, si ho vážili. Kvůli svému postavení byl nucen dát se pokřtít. Zůstal svobodný a zemřel v roce 1923 a byl pohřben v Madridu. Můj druhý bratr je obchodník, třetí byl mnoho let v cizině, a sice dvanáct let v dolním Kongu, v Číně a v Japonsku.

Oba rodiče v Praze zakotvili v historickém středu města. A Hermann s pomocí svého v Praze už dříve usazeného bratrance a hlavně díky své píli a pracovitosti dokázal brzy, tři neděle před svatbou koncem léta roku 1882, založit obchod galanterním zbožím. Byl to skromný obchůdek, ale přímo na Velkém (dnes Staroměstském) náměstí a v téměř domě č. 929/12, kde byla restaurace (ne hotel, jak se uvádí) Isidora Goldhammera, v níž Hermann s Julií slavili svatbu. A co víc, podařilo se mu, v tehdejších poměrech, kdy rozhodoval majetek, získat ruku dcery ze zámožné rodiny a odvést si ji z honosného domu na protější straně náměstí, kde její rodina bydlela.

O životě Kafkovy rodiny v jejím první bytě toho víme pramálo. Jen to, že Franz byl osmý den po narození přímo v bytě podle židovských náboženských předpisů obřezán a že jej, jak předepsáno, držel na kolenu kmotr, bohatý otcův bratranec. Domýšlet se můžeme, že bydlení v domě na pokraji silně zchátralého Židovského Města bylo obtížné. Židé v bývalém ghettu už tvořili malé procento, stávalo se útočištěm zločinců a zkrachovalých existencí, kvetla tam prostituce, hygiena byla nulová, zato vysoká úmrtnost. Když v roce 1885 zdravotní rada pražského magistrátu

rozhodla a navrhla asanaci – nepředpokládejme, že se to hned nerozkřiklo a Kafkovi se to nedověděli –, Hermann Kafka se s rodinou odstěhoval. Možná narychlo a bez jasné perspektivy, protože v následujících čtyřech letech Kafkovi třikrát měnili bydliště. Už předtím v témže roce 1885 museli obchod a sklad přestěhovat do Věžeňské ulice. Hermann Kafka měl zpočátku společníka Eduarda Schmolku, který měl obchod na Ovocném trhu č. 16.

Franz Kafka si z útlého dětství v prvním bytě pochopitelně nemohl nic pamatovat. Jedna příhoda z této nebo o málo pozdější doby mu však utkvěla v paměti. V určitém zaostření a zkreslení ji nacházíme v Kafkově slavném *Dopisu otci*, jež psal jako 36letý v roce 1919 a který není jen normálním dopisem, nýbrž i literárním výtvořem, pracujícím s nadsázkou a ovlivněným dobovým generačním konfliktem otců a synů.

Jasně se pamatuji jen na jednu příhodu z prvních let. Snad se na ni také upamatuješ. Kňoural jsem jednou v noci o vodu, jistě ne žíznil, nýbrž proto, že jsem chtěl zlobit a také se pobavit. Když nepomohlo několik důrazných pohrůžek, vzal jsi mě z postele, vynesl mě na pavlač a nechal mě tam o samotě chvíli stát v košili za zavřenými dveřmi. Neříkám, že to bylo nesprávné, snad tenkrát v noci nebylo opravdu možné zjednat klid jiným způsobem, chci tím však vystihnout Tvé výchovné prostředky a jejich účinek na sebe. Byl jsem pak tenkrát sice už poslušný, ale odnesl jsem si z toho jakési vnitřní poranění. Podle své povahy nedokázal jsem nikdy docela pochopit, jak spolu souvisí to nesmyslné žebroňení o vodu, jež se mi zdálo samozřejmé, a ta nadmíru strašná věc, že jsi mě vynesl ven. Ještě po letech jsem trpěl trýznivou představou, že skoro bez příčiny by mohl přijít ten obrovitý muž, můj otec, poslední instance, a vynést mě v noci z postele na pavlač, a že jsem pro něho takové nic.

Franz měl silné rodové povědomí a zejména po celý život hluboce prožíval své po linii židovských matek procitované židovství. Sám se definoval jako „Löwy se silným kafkovským fondem“. O matčině poriasovské větvi, přesněji o větvi matčiny matky, se rozepsal v deníku:

Jmenuji se hebrejsky Amšel jako dědeček mé matky z matčiny strany, jehož má matka, které bylo šest let, když zemřel, chová v paměti jako velice zbožného a učeného muže s dlouhým bílým vousem. Vzpomíná si, jak musela držet mrtvolu za prsty u nohou a přitom prosit za odpuštění všeho, čím se snad na dědečkovi prohřešila. Také se pamatuje na spoustu dědečkových knih, zaplňujících stěny. Den co den se koupával v řece, i v zimě, to si pak ke koupání vysekával díru do ledu. Matka mé matky umřela předčasně na tyfus. Od té smrti padla na babičku mé matky trdnomyslnost, odmítala jíst, s nikým nepromluvila, jednou, rok po smrti své dcery, se šla projít a už se nevrátila, její mrtvolu vytáhli z Labe. Ještě učenější než dědeček byl matčin pradědeček, požíval stejné vážnosti u křesťanů i u židů, jednou když hořelo, stal se díky jeho zbožnosti zázrak, že oheň přeskočil a ušetřil jeho dům, kdežto okolní domy shořely. Měl čtyři syny, jeden přestoupil na křesťanství a stal se lékařem. Všichni kromě matčina dědečka brzo zemřeli. Ten měl jednoho syna, matka ho znala jako potrhlého strýce Nathana, a jednu dceru, právě matku mé matky.

V 60. letech, kdy bylo po několik let celkem úspěšně vyvíjeno úsilí zbavit Franze Kafku zatracování ze strany vládnoucího režimu, byla roku 1966 na nároží domu umístěna jeho bysta od sochaře Karla Hladíka.